

Verkavelingen

Nagenoeg alle cultuurgrond in Fryslân is verdeeld in stukken, de zogeheten kavels of percelen. Samen vormen zij de verkaveling. De verkaveling is de concrete geografische neerslag van de bezits- en/of gebruiksrechten op de grond. Voor de cultuurhistorie is de verkaveling van groot belang omdat zij ons een inzicht geeft in de nederzettingsgeschiedenis en het grondgebruik.

In het kleigebied overheerst de zogeheten **blokverkaveling**, waarbij veel percelen vierkant tot rechthoekig zijn. Smalle percelen komen voor maar overheersen niet het totaalbeeld. De veen- en zandgebieden worden gedomineerd door de **opstreckende verkaveling** waarbij de lengte van de percelen dominant is. Naast en tussen deze beide hoofdtypen vinden we **overgangsvormen**.

In het kleigebied gaven kwelderwallen en in het veen- en zandgebied de beekdalen een grootschalige regelmaat. In het kleigebied buiten de grote wallen ligt een gebied met een onregelmatige verkaveling. In de overgangsgebieden is nog een locale, kleinschalige regelmaat te onderkennen, zowel voor het overgangsgebied tussen de zeer gestructureerde opstreckende verkaveling en de onregelmatige blokverkaveling als voor het gebied tussen de regelmatige blokverkaveling en de onregelmatige blokverkaveling.

Daar waar er sprake was van plaatselijke niet-lineaire hoogtes vroegen de natuurlijke omstandigheden om een geheel eigen wijze van landindeling: de esverkaveling. Om recht te doen aan de specifieke ontstaansgeschiedenis, is er voor gekozen de verkaveling van de zee- en meerpolders af te zonderen uit de omringende blokverkaveling. In het zuidoosten van de provincie worden de jonge veen en heide verkaveling onderscheiden van de middeleeuwse, ook al is er in beide gevallen sprake van een opstreckende verkaveling.

In grote delen van Fryslân is de verkaveling synoniem met de afwatering. Anders gezegd, het is het slotenpatroon dat bepalend is voor de verkaveling. Op plekken waar vanwege de hogere ligging en het ontbreken van kanalen geen waterhoudende sloten konden worden gegraven – zoals op veel plaatsen in de Wâlden – namen houtsingels en houtwallen, al dan niet in combinatie met greppels, de functies van kavelgrens over.

De ruilverkavelingen, die én recent zijn én een heel andere maat en schaal in het landschap hebben én waarbij de historie van het gebied geen bepalende rol speelt, zijn hier niet meegenomen.

Verkavelingstypen:

- Blokverkaveling, grootschalige regelmaat
- Blokverkavelig, kleinschalige regelmaat
- Blokverkaveling, onregelmatig
- Opstreckende verkaveling, grootschalige regelmaat
- Opstreckende verkaveling, kleinschalige regelmaat
- Opstreckende verkaveling, jonge veen/heide verkaveling
- Esverkaveling
- Polderverkaveling (zeepolders)

- Polderverkaveling (meerpolders)
- Divers